

"ידיעות הטבע" – תקופון המדע הפופולרי הראשון בעברית

יוסי ורדי

אהרן ברנשטיין, שיש הרואים בו את "אסימוב של המאה ה־19"

ברנשטיין לא היסס לנצל את מאמריו להרבצת עקרונות ההשכלה בקוראיו, ולא חסך את שבטו הן מאנשי הדת והן מהפילוסופים המסורתיים, שגם הם לא קיבלו את עקרונות המדע.

...לפנים הורו הפילוסופים את פילוסופותיהם ויודעי דבר אלהים הורו את משפטי אלהותם ואולתם, ומה יצעק ילעג החוקר עתה להם ולחלומותיהם למשחקהים ולהוללותיהם, ועל אודות האפר אשר שמו על פניהם עד היום. לפנים התפלספו הפילוסופים לעיני כל הקהל, ויודעי דבר אלהים השמיעו כפעם בפעם דברים כמתלהמים... עד בוא החימיה ותך את הבליהם אזור...

אמנם באו האנשים ההם המתאמרים לדורשי דבר אלהים בלבם ויתמרמרו ויתגעשו בקום הידיעות הנשגבות ההם לערץ אותן מן הארץ, כי ראו בנפשם הדבר; אבל לשוא יחגרו האדונים הקשים האלה שארית חמות, כי לא יועילו ולא יפילו צרור אחד ארצה מכל הדברים הנאמרים באמת, וגם החימיה לא תצעד אזור כמלא השעל, אם כי עוד עומדים המטיפים על ראשי הבימות, מחזיקים בקרנות המזובח וכתבי קדשם בידם, לדבר עתק ולהוכיח גבוהה גבוהה לעיני עדתם כי כל ימי השמים על הארץ.²

השפעת תנועת ההשכלה על העניין היהודי במדע הביאה לפרסום יותר ויותר ספרי מדע יהודיים בשלהי המאה ה־18 ובמהלך המאה ה־19, גם בעברית, וכן הופיעו מאמרים עיתונאיים של מדע פופולרי בעתונים ותקופונים. כך למשל, פרסם אהרון וולפנסון מאמרי מדע פופולרי ב"המאסף" עוד בסוף המאה ה־18. גם בעתונות העברית של המאה ה־19

אמצע המאה ה־19 היה תקופה עתירת תגליות מדעיות. מדעי החשמל, הכימיה, הביולוגיה ומדעים אחרים לא זו בלבד שזכו להתפתחות נרחבת, אלא לימודם נעשה, לראשונה, שווה לכל נפש ולא נשאר נחלתם של מעטים.

אחד הפופוליזטורים של ההתפתחויות המדעיות של התקופה היה הסופר והעתונאי היהודי-גרמני אהרן ברנשטיין, שגולד ב־1812 בדנציג ועסק הן בבעיות מדעיות, הן בבעיות מדעיות והן בענייני יהדות. ברנשטיין דגל בליברליות ובדמוקרטיה, לא רק בתיאוריה, אלא אף במעשה ואף נאסר ב־1851 לאחר שיסד עתון רדיקלי בשם *Urwahlzeitung*. בשנים 1852-1882 כתב בעתון *Berliner Volkszeitung* מאמרים פופולרים על התגליות המדעיות של התקופה. את מאמריו המדעיים כינס בעשרים וחמש חוברות שנתפרסמו תחת השם *Naturwissenschaftliche Volksbücher* (ספרים פופולריים במדעי הטבע). חוברות אלו זכו להצלחה רבה, ונתרגמו להרבה שפות.¹

תקופון מדעי

בשל העניין במדע בקרב חוגים הולכים וגדלים באוכלוסיה היהודית תורגמו חוברותיו של ברנשטיין לעברית וליידיש. התרגום העברי נעשה על ידי דוד פרישמן, למעט שתי החוברות הראשונות שנתרגמו על ידי פסח רוזדמן.

הגילויים המדעיים הרבים במחצית הראשונה של המאה ה־19 עוררו בכל עוזם את הוויכוח כיצד הם מתיישבים עם העקרונות התיאולוגיים.

ידיעות הטבע

נחקרו ונכתבו בשפת אשכנז על ידי

אהרן בערנשטיין

ונעתקו לשפת עבר צחה וקלה ביד

דוד פרישמאן

חלק ב

ווארשא

דרוק פאן אלעקסאנדער גינז, נאיווע זיעלנא שמראססע № 47.

יוצא לאור ע"י ג. ג. זאקס

ЕСТЕСТВЕННОЕ ОБОЗРѢНІЕ

Дра А. Бернштейна.

Переводъ съ нѣмецкаго Д. Фришмана.

XX-ый выпускъ.

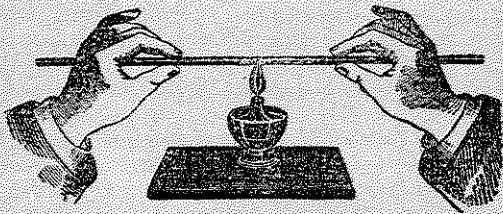
ВАРШАВА.

Издаше и собств. Н. Г. Занса.

1891.

2. ווי אזוי מען בייגט א גלעזען טרייבעל.

מען נעמט דאס גלעזענע טרייבעל, אזוי ווי עס זייגט דאס בילד 2 (פּיג. 2), מיט ביידע הענד און מען זאָרעמט אביסל אן די שטעל, וואו מען וויל עס בייגען; מען פֿיהרט דאס טרייבעל אהין און צוריק אין דער שפיץ פֿלאס אייף א ספּירט־לעמפל אדער אייף א נאָרבינענען ברענער, אזוי אז די דאָזיגע שטעל פֿון טרייבעל זאל אויסזעהן נאָכן קלאָר

פּיג. 2.

און שעהן; יעטוערעס שטויבעלע, יעטוערע פֿיבמקייט, וואס געפֿנט זיך דערויף, ווערט רויכעס פֿעריבענט און אויסגעזעבט. אינדע האַלט מען די שטעל, וואו מען וויל בייגען דאס טרייבעל, אין דער פֿלאס און מען דרעהט עס דערביי לאַנגזאָם מיט די פֿינגער, און א קורצע צייט אַרום וועט מען זעהן, אז די שטעלע הויבט אָן צו גליהען און בעקסט אַ רוינע־רויסע פֿאַרבי. מען דאַרף האַכען אַ ביסלע געדולד און רוחני פֿאַרשטענען דאָס דרעהען, ביז מען מערקט, אז דאָס נלאָז ווערט זיך און

התפרסמו מאמרים בנושאי מדע וטכנולוגיה. כך היה ב"הציר", בעריכת יצחק ווינערט, שהופיע בווינה החל מגנובמבר 1861, והכיל מאמרים טכניים. גם עתון "הצפירה", שאותו ערך חיים זליג סלונимסקי בעת שהופיע בברלין, הכיל מאמרים טכנולוגיים ואף בעתון "המביט" בעריכת פרץ סמולנסקין התפרסמו מאמרים כאלה.³

אולם הפופולריות הרבה שלה זכו מאמריו של ברנשטיין גרמו לכך שהם תורגמו במיוחד במלואם לעברית. אמנם התרגום לעברית נעשה כ־30 שנה לאחר שהמאמרים נתפרסמו לראשונה בגרמנית, אך ליחן של החוברות לא נס ואף בגרמנית נתפרסמו בחמש מהדורות, כשהאחרונה שבהן יצאה לאור בשנים 1897-1899.

"ידיעות הטבע" יצאו לאור בווארשה על ידי נ.ג. זאקס ב־21 חוברות שהתפרסמו מדי שלושה חודשים לערך. הן הודפסו בבתי הדפוס של יצחק גולדמן ואלכסנדר גינז. החוברת הראשונה יצאה ב־1881. כל חוברת הכילה בין 48 ל־80 עמוד וכיסחה נושאים מגוונים. החוברת האחרונה נתפרסמה ב־1885.

אם כי "ידיעות הטבע" לא היה כתב עת במתכונתו הקלסית, הרי עקב כך שהקונטרסים היו מבוססים בלעדית על אסופת מאמרים עתונאיים, והם הופיעו באופן כמעט קבוע, ניתן לראות בחוברות אלה את החלוץ של תקופוני המדע הפופולרי העבריים של ימינו.

מגוון הנושאים שנתפרסם בחוברות הוא נרחב: מהירות החשמל, מסת כדור הארץ, השתנות הזמנים גנטיקה, תזונה, (חוברת א'), האינסטינקט בבעלי החי (חוברת ב'), הגרוויטציה, הכוח המגנטי והחשמל (חוברת ג'), מכשירים חשמליים — טלגרף וסוללות (חוברת ד'), כימיה ומבנה החומר (חוברת ה'), הבערה, החנקן, הפחמן, המים, האש והבערה הפנימית (חוברת ו'), ביולוגיה והיגיינה (חוברת ז'), גיאולוגיה (חוברת ח'), זואולוגיה (חוברת ט'), העצבים וסודות החיים (חוברת י'), המוח, החלומות והשפה (חוברת י"א), היצר, הכשרון, המזג, המוסר והאנטומיה (חוברת י"ב), הראייה (חוברת י"ג), ההסקה, חומרי הסקה ותגורים (חוברת י"ד), מים, סלעים וחול (חוברת ט"ו), אסטרונומיה (חוברת ט"ז), מדידת כדור הארץ ומהירות האור (חוברת י"ז), השמש כמקור אור (חוברות י"ח וי"ט), גרמי השמים, כוכבי שביט (חוברת כ'), חשמל, חושים, שפה, מקום השמש (חוברת כ"א). כל אלה ועוד נדונו, הוסברו ותוארו בחוברות.

ברנשטיין לא הסתפק בכך. הוא פרסם גם סיפור מדע בדיוני. על מנת להבהיר את מערכת השמש הוא השתמש בסיפור על נסיעה בינכוכבית — "מסע בשמים על כנפי הרוח" (חוברות ט"ו וט"ז), וגם בתחום זה הוא אחד החלוצים של ז'אנר שיהיה פופולרי לאחר עשרות שנים.

שבחי התרגום

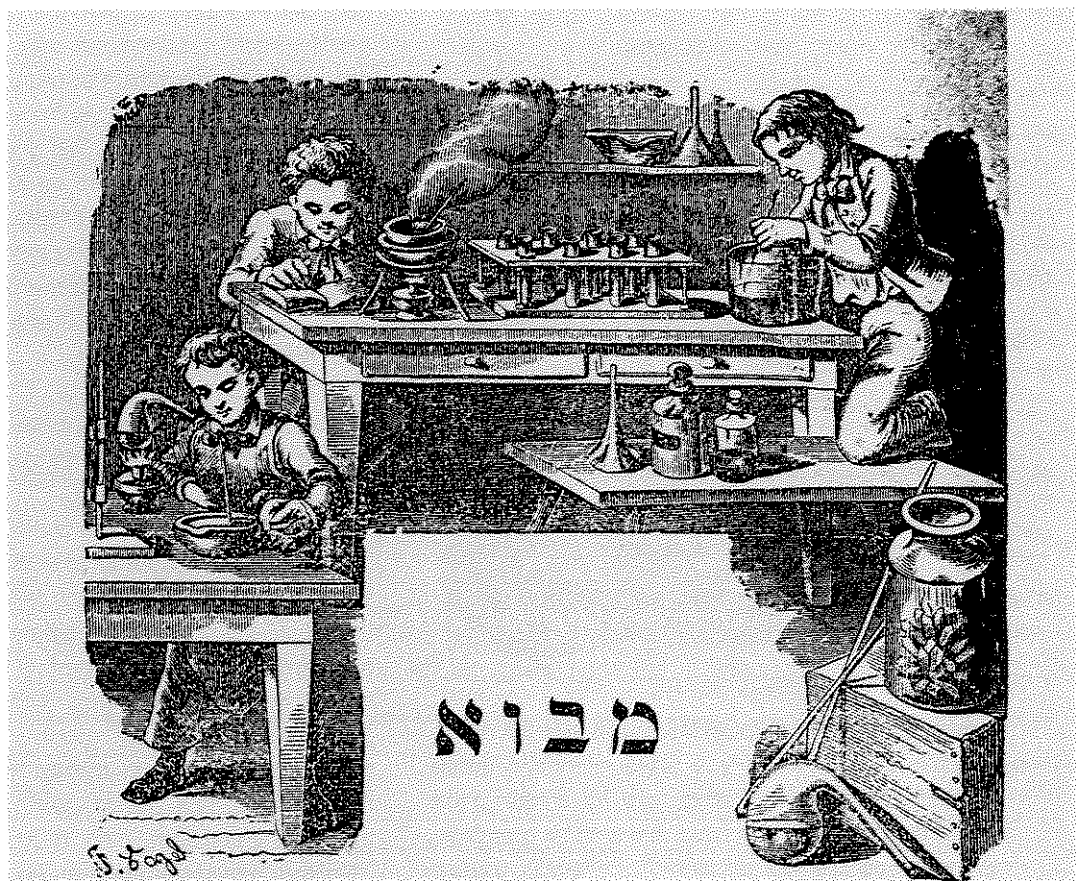
מלאכת התרגום העמידה בעיות קשות בפני המתרגמים. לפי שאוצר מונחים טכניים עברית לא היה קיים, היה עליהם לחדש מספר רב מאוד של מונחים. יתרה מזו, גם כאשר עמדו לרשותם המונחים שתודשו על ידם, הם היו משוללים שפה טכנולוגית שבה קיימים פעלים ושמות תואר היכולים לתאר ולהסביר את התהליכים השונים. כתוצאה מכך נעזרו המתרגמים בשאלת מונחים, פעלים ושמות תואר

יחודשי המדע — בשפת יידיש

מאוצרות השפה, הספרות והמקורות שהיו ברשותם בהוראות שלא להם נתכונו מלכתחילה. באופן טבעי והיסטורי ומחמת הצרכים שבפניהם עמדה, עשירה כל שפה באוצר מילים וביטויים הבאים לתאר את פעולותיהם של בני האדם. מטעם זה שזור לאורכן ולרוחבן של החוברות השימוש בהאנשה לצורך ההסברים, כל זאת בשפה עשירה וצורנית. תיאורים אלו של תופעות טבע במונחים של פעולות ותכונות של בני אדם הינם מלאי חן ומשובבים, למתבונן בהם בעין של בן זמננו. כך, בבואו להסביר את חשיבותו של החיכוך, למרות שבגללו, עקב החוק השני של התרמודינמיקה, חלק מהאנרגיה הופך תמיד לחום, כותב פרישמן:

...ובכן אפוא, הלא דעת לנבון נקל כי יש שכר לפעולתנו אם נלך עתה להתחקות על שרשי רגלי השפשוף [החיכוך] לדעת את הצר והאויב הרע הזה אשר בטנו כשאלו והוא איננו מלא עוד — כי הנה באו החוקרים החדשים ויוכיחו באר היטב כי לא כצעקתה הבאה אלינו כן הוא, והשפשוף איננו שונא לנו מתמול שלשום לאכול את כל הכח הקרב אליו, ואף שלית להולכה הוא להוליך את הכח אל אשר יהיה רוחו ללכת, ומן הכח לא יאבד ולא יפול צרור ארצה והוא אף פושט צורה ולובש צורה. ועל כן הלא נבקש את פני השפשוף לשאת פשעינו וחסאתנו כי רעה גמלנוהו...⁴

על תפקיד החום בתהליכי ההתאיידות כותב פרישמן: "...הן ראינו כי החום בן נעות המרדות הוא, למעל מעל ולהיות מורד במלכות האוויר ובמלכות המים, להפוך אותם משרש ולשום עלינונים למטה ותחתונים למעלה, ואולם אל נרשיע אותו כביר, כי עוד מעט ונראה אשר גם כאמונה הוא עושה מלאכה..."⁵

מבוא

§ 1.

במה החקר חכמת העצמיים ?

העצמיים היא החכמה המבארת לנו את החווינות הטבעיים אשר אך יתראו החווינות האלה בדגופים או יתחדשו בדגופים שינויים פנימיים ועצמיים, גם חכמת העצמיים מלמדת אותנו לדעת את כל הדרכים אשר על ידם נוכל לשנות את הגופים שינויים עצמיים ופנימיים.

למען תת להקוראים (אשר זרו להם חוקי חכמת הטבע העצמית) איינענטליכע נאמור לעהרע, פֿיזיק (וחוקי חכמת העצמיים) מושג נכון, מההבדל שבין שינויים פנימיים ועצמיים ובין שינויים חיצוניים ובלתי עצמיים בהגופים, נביא פה לדוגמא איזה שינויים עצמיים ופנימיים, ואיזה שינויים חיצוניים בלתי עצמיים ונערכים זה למול זה, ואז כל קורא ידע ויבין את ההבדל הגדול והרב שבין שני מיני השינויים האלה, וילמוד לדעת את השינויים הפנימיים והעצמיים בדגופים, ואת חווינותיהם אשר עליהם החקר חכמת העצמיים.

ספר נוסף מהמאה ה-19 - "אוצר החכמה והמדע כולל יסודי חכמת הטבע הכללית וגם ידיעות החרושת המעשה וידיעת מדעים שונים". המחבר - צבי מאיר רבינוביץ'

הקאפע ישבו בשפתיים עצמות ולא הוציאו הגה מפיהן. פעולת הקאפע הוא המעורר לא רק את הלשון כי אם גם את הבטת העין, גם את לחיצת היד...⁸

על מנת לקרב את קוראיו לחומר מרבה ברנשטיין לנקוט בתיאורים הומוריסטיים. כשהוא מתאר את התפתחות האפרוח בביצה הוא כותב:

...יום הששי ויכלו יצורי האפרוח וכל אבריו ופרקיו נכונו, אחד לא נעדר... גם התרנגולת הרובצת על הביצים יודעת כיום הששי כי נכונו יצורי האפרוח, דבר לא נעדר, וגם האדון התרנגול יהלך ברגש מיום הזה והלאה אחת הנה ואחת הנה בבית, וכל איש הרואה בו יכיר כי יודע הוא את הנעשה... מן היום הששי והלאה יורדת התרנגולת לרגעים מעל אפרוחיה ולבה לא יך על מעלה אשר תמעל... בראשונה חשבו החוקרים כי על כן השכח עתה תרנגולת את עולה כמעט, יען כי גברו האפרוחים כיום הזה וקור לא ישופם עוד, ואולם עתה מצאו אחרת. התרנגולת והתרנגול יודעים היטב את מפעלות החימיה ומחקרי החוקר הגדול ליעביג נגולו לפנייהם כספר [פון-ליביג הינו החוקר שפיענח את התרנגולת והתרנגול יודעים היטב את מפעלות החימיה ומחקרי החוקר הגדול ליעביג נגולו לפנייהם כספר [פון-ליביג הינו החוקר שפיענח את האפרוח כח לשאוף אל קרבו יסוד חמוצי [חמצן] מן החוץ, יבוא בו היסוד החמוצי וחם לו גם אם תתדל התרנגולת מעט קט לכסות בכנפיה את הביצים, אחרי כי היסוד החמוצי מוליד חום בקרב הגוף — ובכן אנו רואים כי גם התרנגול והתרנגולת מסכימים מדור דור לדעת חכמי החימיה החדשים, והאפרוח הוא תנא דמסייע להחוקר ליעביג...?

ההומור ממלא תפקיד חשוב גם בתיאור מהלך הזרם החשמלי:

...הזרם הולך מן המקום האחד אל המקום השני בקרב חוט הברזל והוא שוב בקרב האדמה אל המקום אשר ממנו יצא ללכת... על פי חוט מתוח מברלין עד פריז נשלח ידיעה טעלעגראפית איש אל אחיו — ומה יאמר אפוא הקורא הנבון, אם נחפוץ לטעת אמונה בלבנו, כי שוב הזרם העלעקטרי מבאר המים בפריז אשר מובא בו ראש הציר [הקוטב החשמלי] האחד ובה לברלין בדרך מעבה האדמה, ולא תעה בדרך הרחוקה הזאת, כי אם כאשר הלך כן שוב לבוא אל תוך באר המים בברלין אשר מובא בו ראש הציר השני? הלא הזרם דעת הגעאגראפיה אם לקול מלמדים בבתי החכמה הקשיב, כי יודע הוא דרך נכונה מפריז עד ברלין? ומדוע לא נטה מעט מדרכו ללכת עקלקלות, מדוע לא באה תאוה אל לבו לסור מעט גם לארץ אחרת ולאפשר איים רחוקים? ... ומדוע לא יקר המקרה כי הנוסע הנכבד הזה יתע מן הדרך, ותחת לבוא אל משכן הפאסט [דואר] יבוא אל בית המועצות [העירייה], או אל אחד הבתים אשר לתחנות מסלות הברזל?¹⁰

חינוך לבריאות ולמידות טובות

ברנשטיין אינו מגביל עצמו אך ורק למתן הסברים מדעיים. דומה שהטיל על עצמו שליחות חשובה להסביר במאמריו ולהתדיר בקוראיו עקרונות רבים בתחומים רבים ושונים, כמו התזונה, ההיגיינה וההליכות עם בני אדם, ואין תימה שהוא משיא להם עצות לרוב. כשהוא כותב על השכרות הוא מציין: "...שרויים אנו בצער על אשר יאימו על ההמון בשדים וגייהנום תחת ללמדו לדעת את הטבע וחוקיה, למען יראה ויוכח מטעות חושי ומהסכנה, אשר תבא אליו על ידי הטעותים האלה..."¹¹

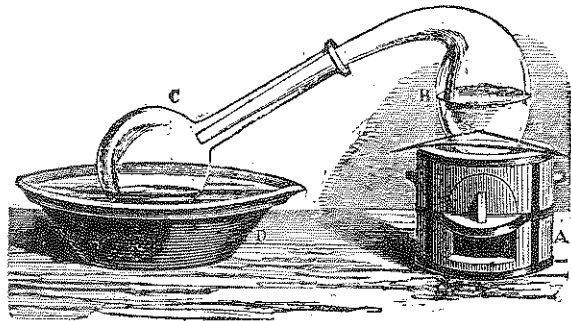
אכן, יכולת נאה של השאלת מושגים ומונחים בשפה שרק עתה נעשה בה שימוש לנושאי מדע.

כאשר הוא מסביר את עקרונות הגנטיקה כותב ברנשטיין ומתרגם רודרמן: "...אבל בנוגע לפרי העץ ממינים שונים לא נדע עוד מאומה מפרטיות טבעם. מדוע הנטע הזה יעשה דוקא מין פרי זה ולא מין פרי אחר. אולי במשך הימים נחדור עד הכח הפנימי החי בכל נטע ונטע ומכה אותו ואומר לו גדל פרחים כאלה ולא אחרים, קח מהאדמה והאזיר את חלקי חומר זה דוקא ולא חלקי חומר אחר..."⁶

הנה כי כן, ברנשטיין ניבא מאה שנה לפני האירוע את פיצוח סוד המכניזם הגנטי והביא תיאור נפלא לתפקיד ה-DNA. על החנקה כותב ברנשטיין ומתרגם פרישמן:

...היסוד החנקי ימשל ממשל רב בכל הטבע ומטות כנפיו פרושות על פני כל ומלא כל הארץ כבודו...

אכן נפלא מאד היסוד הזה בהרכבותיו וזרים דרכי התחברותו. היסוד החנקי נרפה הוא מאד ועליו הם אומרים כי כל תאוה אין בקרבו וכל חשק בו אין, ואך בגעל נפש ילך להתחבר התחברות חימית אל אחד מאבות היסודות האחרים... ואך היסוד החנקי לבדו עצל הוא, כי איננו בעל תאוה ואת דרכו לא יחפוץ לפזר לזרים, ואך לעתים רחוקות מאד, בהיות דרכו נכון לפניו ובהיות ידנו מושלת בו בחזקה ובעים כח, אך אז יצלח חפצנו בידנו כי יאמר לדבק טוב — אבל ערך ההתעצלות הזאת רב הוא מאד למען כל החיים ולמען כל היקום, ולו לא התעצל היסוד החנקי בדרכו, כי אז לא היתה לנו תקומה כיום הזה! כי אנחנו כאשר נשאף רוח אל קרקנו נוציא אך את המתוק מן העז...⁷

הפקת גז במעבדה

נפלאות ה"קאפע"

ברנשטיין עשה מאמצים להסביר את נפלאות המדע באופן שווה לכל נפש עם דוגמאות מחיי היומיום. כשהוא מסביר את תכונותיו של הקפה ("קאפע" בלשוננו), במאמרו המתייחס לנושאי תזונה "מיני מזונות בעד העם" הוא כותב:

...הקאפע יעורר את רוח הרעים אשר נאספו יחד ויפתח את שפתם לדבר ולספר. לא נתפלא, אם כן, כאשר נראה נשי חיל נאספות יחד, צנצנת קאפע בידן והן יושבות ודורשות על העצים ועל האבנים, כולן יחד פה אחד, מבלי לשמוע או להבין אשה את רעותה, אף כי קודם שתית

אם נאמר כי ערך כל הטובות וההמצאות לא יעלה גם עד הרביעית מכל הטוב והמועיל והנפלא אשר בראה לנו היא. ואם גם נשים לב כי זה אך החלה [מאמר זה נכתב הרבה לפני המצאת התאורה ורק בתחילת ההנע החשמלין וכי עוד עתידות נפלאים לה אשר יביא את האדם עד מרום אושרו ושלותו באשר הוא אדם, או משתאים ומשתוממים נעצמה ונאמר כי היא היא עץ הדעת, היא היא עץ החיים ואת פריה נאכל לשבעה ואלהים לא צוה לבלתי אכול ממנו... ואף גם זאת בשימנו אל לב, כי זה אך מעט בשנים מיום החל האדם להכנע תחת רגליו את הכח הנפלא הזה, כי זה אך עשרות בשנים מיום החל האדם לקרוא לו את כל ההמצאות והחדשות האלה, כי זה אך מעט מיום החל האדם להרכיב את נפשו אדון לכל הבריאה, ובכל עוד רבות לפניו, וזה אך החלו — האם לא נאמין אפוא כי ימים באים, ונפלה המסכה על פנינו וחקרנו את כל הנפלאות אשר בכל הבריאה ובכל הטבע, וקמו המצאות וחדשות אשר ירכיבונו אל על, ויביאו לנו אושר ושלום ניצחת, למען עמוד האדם בתור המעלה וההוד והתפארת והנצח...¹⁷

הנה כי כן, מאה שנה ויותר לפני חידושי המדע של המאה שלנו, המבוססים כולם על החשמל, חזה ברנשטיין גדולות ונצורות בתחום זה — לעולם ולאדם.

חוכרותיו של ברנשטיין עניינו לא רק את היהודים קוראי העברית, אלא אף את קוראי היידיש. ליחן של כתבותיו המדעיות לא נס אף כ-60 שנה לאחר שפורסמו לראשונה בגרמנית. בשנת 1911 הם הופיעו ביידיש באנגליה, בכותרת "בערנשטיין'ס נאטור" — ווסענשאפטליכע פאלקס ביכער" (ספרים פופולריים של ברנשטיין במדעי הטבע), בתרגומם של א. פרוסקין ומ. שפירא ובהוצאת ל. פרידמן מוויטצ'פל, לונדון.

☆☆☆

1. פרטים נוספים על אהרון ברנשטיין, ראה: האנציקלופדיה העברית, כרך ט', ירושלים ותל אביב תשי"ח, עמ' 894-895.
2. חוברת ז', עמ' 41.
3. מנוחה גלבוט, העתונות העברית בווינה במחצית השנייה של המאה ה-19, קשר 10, עמ' 49-54.
4. חוברת י"ח, עמ' 13.
5. שם, עמ' 29.
6. חוברת א', עמ' 42.
7. חוברת ה' עמ' 32.
8. חוברת א', עמ' 48.
9. חוברת ט', עמ' 32.
10. חוברת ד', עמ' 45.
11. חוברת א', עמ' 53.
12. שם, עמ' 58.
13. שם, עמ' 66.
14. חוברת ז', עמ' 43.
15. חוברת ב', עמ' 27.
16. חוברת י"ב, עמ' 43.
17. חוברת ג', עמ' 50.

וכך הוא מציע לאשה להבטיח את האושר המשפחתי: "...האשה, אשר תאהב את אישה ותשים לב לכל מעשיו והליכותיו, תרגיש במהרה את מצב קיבתו ואם חכמת לב היא תוכל להציל את עצמה ואת בני ביתה מרעות רבות על ידי אמצעים קלים. על האשה להבין, כי האיש אך אז יוכל להביא טרף בעדה ובעד בניה, כאשר מאכלו מבריא ומספק הוא. כושת וכלימה תכסה את פני אלה הנשים, אשר ילעיטו את בעליהן רע יותר מאשר יאכיל האדון את סוסו וחמורו. בעל הסוס ידע, כי אם לא יאכיל את סוסו מספוא מבריא ומכלכל, גם הסוס לא יעבוד אדמתו, ואיך לא תבין האשה, כי עליה להכין בעד בעלה הזן ומפרנס אותה, מאכל מבריא ומכלכל?!"¹²

מאה שנה לפני הופעתו של פופאי כותב ברנשטיין: "...ישנם חלאים רבים אשר נוכל בראשיתם לרפאותם על ידי אמצעים פשוטים, אשר תכין הטבע בעצמה כטוב טעם יותר מאשר יכינם הרוקח. לאות על דברינו נזכור פה את הירק שפינאט [תרד], הטוב מאד לתינוקות ולנעורות צעירות אשר פניהן חוורו. החורא [חיוורון] הזאת תבא על ידי הסכון הברזל בדם..."¹³

במאמר מיוחד בו הוא דן בתועלת הרחצה כותב ברנשטיין:

...ועינו תראינה כי יבואו לפעמים שני אנשים שונים גם יחד אל מקום אחד, ושניהם גם יחד ישאו ברכה מאת המים ההם, זה בכה וזה בכה. שם יורד אל הרחצה איש אשר שאר בשר לו, כי מלא דשן נפשו ויעש פימה עלי כסל, ולפי דבריו יכחישו עתה המים את בשרו וימעיסו מידת בטנו להשיבנה אחר כל עמת שבאה. לעמתו יצא המימה איש אשר שולח רזון בעצמיו ופניו כוסו לבן, עינו האחת נטויה על ערמת הבטן השפוכה כסוללה מתחת לגבר עמיתו, ועינו השניה נבטת אל המים אשר משם יבוא עזרו...¹⁴

עתיד גדול לחשמל

מעט לעת מנסה ברנשטיין במאמריו לחלוק עם קוראיו את התפעלותו מנפלאות הבריאה ומסדרי הטבע מחד, ומכוח האדם ותוכמת החוקרים המשתלטים על הטבע ורותמת אותו לשירות האדם מאידך. על הבריאה הוא כותב:

...אם נביט על הצמחים ועל עולם הדומם נתפלא גם כן ונשתומם על סדר הבריאה והמשטר הנעלה שמשול בהם מאלפי משלים ומחזות נפלאים כטבע. נזכיר רק אחד שכבר דברנו ממנו: כמה חכמה יתרה וסדר נפלא נראה בתנועת האויר!"¹⁵

ועוד:

...כל הימים אשר לא יביאו החוקרים לבב חכמה להכין מכונה למסילות הברזל אשר תוכל לעלות מעלה מעלה על מדרגות הסולם כאשר יעלה ילד בן ארבע ברגליו..."¹⁶

ברנשטיין חוזה עתיד גדול לחשמל:

...בכל ההמצאות והחדשות אשר המציאו ואשר חדרו עד היום אין דבר אשר יערך בגדלו אל דבר העלעקטריית ואמת נכון הדבר, לא גוזמא הוא